№ 141 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 8

1892

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 8 № 141

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Թիֆլիսի Հայոց Հրատարակչական ընկերութիւնը յայտնում է, որ վաղը, ամսիս 9-ին, չորեքշաբթի օր, Վանքի մայր-եկեղեցում, ս. պատարագից յետոյ, ժամը 12-ին, կատարվելու է հոգեհանգիստ ի յիշատակ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆԻ.

Հանգուցեալի յարգողները հրաւիրվում են ներկայ լինել հոգեհանգստին:

1—1

Գենօֆիա Գերասիմեան Տէր-Սահակեանց, իր դուստր Մարգարիտ Թադէոսեան Տէր-Գաբրիէլեանի հետ, կոնստանտին, Գէորգ և Մամիկոն Գերասիմեան Ղուլեանները իրանց մօր հետ, սրտի ցաւով յայտնելով՝ առաջինը իր մարդու, երկրորդը՝ իր եղբօր, իսկ միացածները իրանց փեսայի, տոհմական պատուաւոր քաղաքացի ԳՐԻԳՈՐ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆՑԻ մահվան մասին, որը տեղի ունեցաւ դեկտեմբերի 6-ին, առաւօտեան, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին յարգել հանգուցեալի յիշատակը, շնորհ բերելով յուղարկաւորութեան հանդէսին, այսօր, երեքշաբթի, դեկտեմբերի 8-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, Գրիբօեդօվսկայա փողոցում գտնվող Ս. Մէլիքօվի, № 2 տնից, դէպի Մողնու Ս. Գէորգ եկեղեցին:

1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հաշիւ և կօնտրօլ. Մի անպատեհ առաջարկութիւն. Վրայ մամուլի ուղղութիւնը. Նամակ Ալէքսանդրօպօլից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Եւրօպական լրագիրների կարծիքը. Գալֆայեան որբանոց. Մուշի Ս. Կարապետ վանքը. Պարսկաստան. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Թիւրքիայից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՇԻՒ ԵՒ ԿՕՆՏՐՕԼ

—

Վերին աստիճանի ուրախալի է մատնանիշ անել հաշուետուութեան և կօնտրօլի այն սիստէմի վրա, որին այժմ հետեւում է Էջմիածնի հոգևոր իշխանութիւնը, կանոնաւոր հաշւի տակ դնելով թէ Էջմիածնի վանքի եկեմուտքը, և թէ խիստ կօնտրօլ նշանակելով Էջմիածնից դուրս՝ հայոց եկեղեցական փողերի և կալուածքների վրա:

Ով գիտէ, թէ ինչ անհոգութեան էր մատնված մեր եկեղեցական տնտեսական վիճակը, թէ ինչպէս զանազան անձինք տարիների ընթացքում կողոպտում էին եկեղեցական փողերը, թէ ինչպէս կապալառուները թալանում էին կալուածքների արդիւնքները, թէ վերջապէս ինչպէս ամեն բան թագնված էր անյայտութեան վարագոյրի տակ. քանի որ չը կար ոչ հաշիւ և ոչ հաշուետւութիւն,—այն ժամանակ ճշմարիտ որ չարամիտներն էլ պէտք է ուրախանային: Իսկ այժմ բարեմիտներն են ուրախանում՝ տեսնելով այն բոլորովին տարբեր և միանգամայն օգտաւէտ ոգին, որ այժմ տիրում է Էջմիածնի տնտեսական գործերի վրա:

Դեռ շատ բան, անկասկած, պակասում է. դեռ շատ պէտք է աշխատել, որպէս զի կարգի և կանոնի տակ ընկնի այն, ինչ որ երկար տարիների ընթացքում մատնված էր անհոգութեան և զանազան անձանց կամայականութեան, բայց և այնպէս՝ ինքն ըստ ինքեան վերին աստիճանի ուրախալի, օգտակար և ցանկալի է այն ուղղութիւնը, որը ձգտում է հաշւի տակ դցել ամեն բան և կօնտրօլ նշանակել ամենքի և ամեն բանի վրա, որպէս զի ոչինչ չը մնայ՞ մթութեան մէջ և ոչ ոք օգուտ չը քաղէ այդ մթութիւնից:

Այդ սիստէմը շատ կարճ միջոցում ահագին հարստութիւն կը բերի հայոց եկեղեցուն, որը այժմ ով գիտէ քանի քանի միլիօններ կունենար, եթէ ուտող ուտողի վրա, գողացող գողացողի վրա չը լինէր:

Ցանկանում ենք Էջմիածնի հոգևոր իշխանութեան տոկունութիւն և անսայթաք յարատեւութիւն այդ ընթացքի մէջ:

*

ՄԻ ԱՆՊԱՏԵՀ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

—

Հիմն ունենալով այն հանգամանքը, որ հայ ընտանիքների մէջ երբ թէ դարերի ընթացքում կիտված կան մնզուկներով ոսկեղէն, արծաթեղէն, ակնեղէն (մենք չը գիտենք որտեղ են այդպիսի ընտանիքներ, որոնց հարստութիւնը դարերով է), «Տարազ» շաբաթաթերթը (№ 46) մի առաջարկութիւն է անում, որը ինքն ըստ ինքեան թէև համակրելի է, բայց, դժբաղդաբար, ուղղված չէ պատշաճաւոր հասցէին: Շաբաթաթերթը կամենալով որ այդ ընտանիքները ազատվեն վաշխառուների կեղեքիչ ճանկերի մէջ ընկնելուց, առաջարկում է հաստատել փոխատու-գրաւատու զանձարաններ, բայց առաջարկում է, ում էք կարծում, Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղերին: Եթէ մի [illegible] և առաջարկէր «Տարազ» շաբաթաթերթին, որ նա հաստատէր մի լօմբարդ՝ ուզողներին գրաւով և տոկոսով փող փոխ տալու, այդ լրագրի խմբագրութիւնը անշուշտ կը զարմանար այդ տեսակ առաջարկութեան վրա և կը պատասխանէր նրան «պարոն, դուք երևի չը գիտէք, թէ ինչ ասել է լրագրութիւն, ինչ ասել է փոխատու-դրամարկղ. այդ երկու հաստատութիւնների մէջ ոչ մի կապ չը կայ, թէև առաջարկութեան նպատակը բարի է:» Նոյնը և մենք ասում ենք «Տարազի» ղեկավարներին. «ինչ կապ կայ հայոց Բարեգործական ընկերութեան և լօմբարդի մէջ:» Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութիւնը միայն բարեգործութիւն անելու համար է հաստատված. բարեգործութեան տարրական միտքն է՝ օգնել կարօտեալին, լինի նա հացի, ջրի, հագուստի, ուսման, բժշկութեան կարօտեալ, առանց փոխարինութեան, ձրիաբար, այսինքն առանց ակնկալութեան փոխարէնը ստանալու. այնտեղ, որտեղ ակնկալութիւն կայ փոխարէնը ստանալու, արդէն դադարում է բարեգործութիւն համարվելուց: Բացի դրանից իւրաքանչիւր ընկերութեան գործունէութեան սահմանն որոշվում է իր կանոնադրութեամբ: Եթէ առաջարկութիւնն անելուց առաջ, «Տարազի» ղեկավարները բարեհաճէին աչքից անցնել Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան կանոնադրութիւնը, նրանք կը տեսնէին, որ այդ ընկերութեան նպատակն է ա) հաստատել դպրոցներ, բ) տարածել արհեստները, գ) օգնել ուսանողներին, դ) հրատարակել գրքեր, լրագիրներ, ամսագիրներ, ե) հիմնել ապարաններ, ընթերցարաններ, զ) հիւանդանոցներ, անկելանոցներ, է) օգնել ժողովրդին ընդհանուր աղէտների ժամանակ: Եթէ այդ կանոնադրութիւնը կազմելիս, խմբագրողների և ընդհանուր ժողովների մտքից անցնէր, թէ փոխատու-գրաւատու զանձարաններ հաստատելն ևս բարեգործութիւն է, անշուշտ, այդ կէտն ևս կը մտնէր կանոնադրութեան մէջ, բայց ոչ ոք այդ չը մտածեց, որովհետև ոչ ոքի մտքից չի անցնի կարծել, որ գրաւով և տոկոսով դրամ փոխ-տալը բարե[illegible] այս բարեգործական ընկերութեան կերպարանքը, որը, փող փոխ-տալով և յետ չը ստանալով, ստիպված պիտի տեսնէ իրան աճուրդով ծախել գրաւները, որովհետև այդ է անխուսափելի հետեւանքը փոխատու զանձարանների գործունէութեան: Նա, ով ունի արծաթ, ոսկի, ակնեղէն, նա կարօտ չէ բարեգործութեան, նա կարօտեալ չէ, իսկ Բարեգործական ընկերութիւնը պարտաւոր է օգնել միայն կարօտեալին:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Տրապիզոն, 25 նոյեմբերի

Վերջերս խօլերան սկսաւ Տրապիզոնի մէջ թուլնալ. արդեօք օդէն էր, թէ այլ պատճառէ մը, չեմ գիտեր, որովհետև բժիշկ չեմ, այդ թող ստուգեն և հաստատեն մեր աղա բժիշկները, միայն այսքան կասեմ, որ վերջերս շատ լաւ, ախորժելի, հրաշալի օդեր ունեցանք: Պլատանա ևս քօլերան ճարակեց, շրջակայ գիւղերն ալ մահուան դէպքեր եղած են: Տեղւոյս երկու համբաւոր բժիշկները կը պնդեն, թէ այս հիւանդութիւնը քօլերա չէ, այլ տանգի պէս տեսակ մը հիւանդութիւն, և եթէ հիւանդը լաւ մը խնամուի, դարմանուի, մեծաւ մասամբ կը բժշկուին և ոչ ալ վարակիչ է: Պօլսէն բժիշկներ եկան և հաստատեցին քօլերա ըլլալը, բայց միւսները նորէն իրենցը կը պնդեն:

Եւ արդարև, կարծես քօլերա չէ, որովհետև, ինչպէս կըսեն յիշեալ բժիշկները, ցարդ պատահած չէ, որ նոյն հիւանդութիւնով տնէ մը երկու կամ մի քանի մարդ մեռած ըլլան, մանաւանդ եթէ ի նկատի ունենանք, որ մեռնող հիւանդը չեն առանձնացուցած և հիւանդի հետ նոյն սենեկի մէջ ապրած, նստած, կերած և քնած են ընտանեաց առողջ անդամներ և ոչ ալ հիւանդի մահէն ետք տունը ախտահանուած է, և չը նայած ասոր միւսները ցարդ կապրին և ոչ մէկու քիթն արիւնած է, ինչպէս կըսեն:

Ցարդ ամեն մեռնող, լինի ծննդաբերութեամբ մեռած, բնական մահուամբ թէ մի այլ հիւանդութեամբ, բոլորի համար մեր աղա բժիշկները ասած են քօլերա և բոլորը թաղուած են առանց եկեղեցական արարողութեան:

Քօլերան մեղմացած է և Կարին. մինչև ամսոյս 5-ը Կարինի մէջ քօլերայէն մեռած են հայերէն 275 հոգի, 80 ուրիշ քրիստոնեաներ և 1500 մահմետական, յայտնիները. շատ շատերը առանց յայտնելու, գաղտնի կը թաղեն իրենց մեռելները, ինչպէս ամենուրեք կընէ մահմէտականը: Քօլերան ճարակեց և Վանի նահանգը, օրը 10—15 զոհ կը տանի և երկիւղ կայ, որ Մուշ ևս վարակուի, եթէ տղերս գրած առեն չէ վարակուած: Ուրեմն երեք հայաբնակ նահանգներ վարակուած են քօլերայով. եթէ ձմեռս սաստիկ կոտորած չանէ, հաստատապէս կարելի է ասել, որ գարնան պիտի նորէն կրկնուի քօլերան և զարհուրելի կոտորածներ գործէ ոչ պակաս քան թէ Թէհրանի և Թաւրիզի, ընդհանրապէս Պարսկաստանի կոտորածէն, որովհետև առողջապահական վիճակով այդ նահանգները ոչինչով չեն տարբերուիր Պարսկաստանէն: Ուստի այժմէն կենտրոնը, Պօլիսը պարտաւոր է ամեն պատրաստութիւններ ձեռք առնել կռւելու քօլերայի դէմ, փրկելու հայաբնակ նահանգները:

Այդ պարտաւոր է անել սովելոց մասնաժողովը, որը կարծեմ ցարդ գոյութիւն ունի և իր տրամադրութեան ներքոյ տասնեակ հազարներ ունի: Ալ ո՞ր օրուայ համար են այդ ստակները. միթէ քօլերան սովէն պակաս աղէտ, պակաս չարիք է, որ ցարդ լռած են, ոչինչ չեն արած, ոչինչ չեն ձեռնարկած քօլերայով ճարակուած հայաբնակ նահանգներու օգնութեան համար այս ընդհանուր աղէտի ժամանակ:

Անհրաժեշտ է շուտափոյթ կազմակերպել մի քանի առողջապահական խմբեր մի քանի բժիշկներով և ամեն հարկաւոր դեղերով ու պատրաստութեամբ այժմէն ուղարկել վարակուած նահանգները և ջանքեր ընեն եթէ ոչ ջնջել, գոնէ թուլացնել քօլերան: Սովելոց մասնաժողովը եթէ զուրկ՞ է նախաձեռնութեան ընդունակութենէն, գոնէ օրինակ առնէ Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութենէն, նմանէ անոր: Ինչ որ Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութիւնն ըրաւ Կովկասի հայաբնակ նահանգներու և գիւղերու համար, նոյնն անհրաժեշտ է, պարտք է որ ընէ և սովելոց մասնաժողովը Թիւրքիայի հայաբնակ նահանգներու և գիւղերու համար:

Ահա մի առիթ մեր Պօլսի բժշկաց ցոյց տալու գործով իրենց մարդասիրութիւնը, գիտութիւնը և անձնուիրութիւնը: Միթէ բարեյիշատակ Շիշմանեանի արժանաւոր յաջորդներ չը պիտի գտնուին մեր Պօլսոյ հարիւրաւոր բժիշկներու մէջ: Միթէ չը պիտի գտնուին բժիշկներ, որք ինքնաբերաբար յայտնեն իրենց պատրաստականութիւնը գնալ, այցելել քօլերայով ճարակուած հայաբնակ քաղաքներն ու գիւղերը:

Ամբողջ հայ ազգը, հայ ժողովուրդը ակնդէտ կը սպասէ և կը յուսայ, որ սովելոց մասնաժողովը կը փութայ իր սրբազան պարտքը կատարել, կազմակերպելով բժշկական խմբեր հմուտ բժիշկներէ, կապելով որոշ ամսականներ և ամեն պատրաստութեամբ կուղարկէ վարակեալ նահանգները՝ տալով անհրաժեշտ հրահանգներ, որ քօլերայի ամբողջ տեւողութեան ժամանակ գործեն ուր որ հարկը կը պահանջէ: Եթէ իրեն միջոցներ կը պակսին, ազգը չի զլանայ մեր երեք հայաբնակ նահանգներու՝ Կարնոյ, Վանի և Մուշի մէջ քօլերան ջնջելու, ոչնչացնելու և քօլերայէն վնասուած ընտանեաց օգնելու համար առատ նուէրներ տալ: Անհրաժեշտ է փութալ, աճապարել, անել ինչ որ հարկաւոր է. այս վայրկենին յապաղումը, անտարբերութիւնը յանցանք է, դատապարտելի է:

Առաջնորդնիս, ինչպէս կերևի, չը պիտի արդարացնի իր տուած մեծ մեծ խոստումներն և ժողովրդի ակնկալած յոյսերը: Ցարդ իրական, աչքի զարնող ոչ մի բան ըրաւ, բացի առաջնորդարանը, մանաւանդ իր ննջասենեակը աղւորիկ մը զարդարելէն. կըսեն թէ ննջասենեկի վարագոյրներու համար ճաշակաւոր, գեղեցիկ ձեւաւոր փունջեր չը կրնալով հոս գտնել, Պօլսի Ղալիգիւղէն ապսպրած է:

Քարոզներն ալ գնալով նուազեցան և սկսան աւելի անբովանդակ, անիմաստ և անկապ դառնալ. վերջին քարոզը սուրբերու, հրեշտակներու, հոգիներու և զինուորեալ երկնքի վրա էր: Կերևի թէ առաջին քանի մը քարոզները լաւ մը սերտած էր կամ փոխառած: Երիտասարդ է, ֆրանսերէն գիտէ. եթէ աշխատէ կրնայ լաւ քարոզներ տալ, թէև քարոզչի յարմար ձայն չունի: Դպրոցներու համար սկիզբները ցոյց կուտար թէ կաշխատի և շատ կը խօսէր դպրոցներու վիճակի, իր ձգտումներու վրա, կարճ. շատ մը խոստումներ տուաւ, բայց յետոյ ոչ միայն ըսածները չարդարացուց, այլ և հակառակն ըրաւ և միանալով խնդրանեան հետ, փոխանակ դպրոցները բարեկարգելու, կուզէն կործանել: Պ. Ծաւեանը, Ղալիքեօի (և ոչ Գում-Գափուի) նախկին տեսուչը միրժեց ամուսնութեան պատճառով իրեն առաջարկուած պաշտօնը, որովհետև պարոնը կուզէ մեղրամիսը Պօլիս, Ոսկեղջիւրի եզերքը անցնել: Մեր պօլ-

փոխատու գանձարաններ հիմնելու միտքը շատ գեղեցիկ միտք է և նրա անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ գիւղերում, դեռ 70-ական թւականներին «Մշակը» քարոզում էր, բայց կապել այդ միտքը բարեգործութեան հետ, աւելի քան խակ միտք է և, ի հարկէ, կը մնայ «ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Եւ ցանկալի է, որ Բարեգործական ընկերութեան ճիւղերից և ոչ մինը հալած իւղի տեղ չընդունէ այդ առաջարկութիւնը, որովհետև Բարեգործական ընկերութեան նպատակը չէ և չէ կարող լինել տոկոսներով սրան նրան դրամ փոխ-տալ և դեռ ծվ գիտէ, վերջ ի վերջոյ կարող է փոխատուութիւնը վաշխառութեան վերածվիլ և բարեգործութեան տեղ անբարեգործութիւն կատարվել։ Լաւ բան է նոր միտք յայտնելը, բայց ամեն մի նոր միտք պէտք է այնպէս յայտնել, որ նա մի ուրիշ աւելի վսեմ մտքի և գաղափարի նսեմութեան պատճառ չը դառնայ։

Հ. Ա.

ՎՐԱՑ ՄԱՄՈՒԼԻ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիսում հրատարակվող «Իվերիա» անունով վրացերէն լրագիրը հանդիսանում է վրաց մամուլի գրեթէ միակ ներկայացուցիչը, սակայն դա էլ չէ կանգնած իր կոչման բարձրութեան վրա՝ վրաց հասարակութիւնն առաջնորդելու գործում։ Ամբողջ տարի կարդալով այդ լրագիրը, դուք ոչ մի անգամ չէք հանդիպի դրա մէջ արծարծված մի որ և է հարցի, որն ունենար կենսական կարևորութիւն, այլ միշտ կը հանդիպէք զանազան կողմերից գրած ձանձրացնող և հազար անգամ կրկնվող տեղեկութիւնների, թէ ինչպէս մի արջ գլորեց մի գիւղացուն, թէ այս ինչ գիւղը պաշարել են կատաղած գայլերը, այն ինչ ձորում գտել են մի գիւղացու դիակը և այլն, և այլն։ Բացի դրանից դուք ամեն օր կը հանդիպէք այդ լրագրում տպած երկար ու ձիգ առաջնորդողներին, որոնց մէջ խօսվում է Ֆրանսիայում և Գերմանիայում պատահող դէպքերի մասին և քննադատվում են այդ երկիրների գործերը, որոնց մասին Քարթլօսի զաւակները այնքան հասկացողութիւն ունեն, որքան չինաց գրականութեան մասին։ Ոչ մի հարց, որը Վրացիներիս համար փոքր ինչ նշանակութիւն ունենար, ոչ մի խօսք երկրագործութեան, կամ շերամապահութեան վերաբերեալ, ոչ ուսումնարանական կամ եկեղեցական խնդիր, դրացի ազգերի կեանքն ուսումնասիրող, կամ առևտրական ճիւղի վերաբերեալ մի յօդուած դուք երբէք այդ լրագրում չէք հանդիպի. և կարծէք այդ լրագիրը հրատարակվում է ոչ թէ Անդրկովկասում ապրող վրացի ժողովրդի համար, այլ դա սպանիական հին ասպետների մի օրգան է։

Սակայն բանը դրանով չէ վերջանում. վրաց այդ միակ լրագիրը իր կոչման այնքան անհամապատասխան է, որ երբ երբեմն հայոց մամուլի մէջ երեւում է մի յօդուած, թէ հայերը և վրացիները պէտք է միմեանց հետ համերաշխ լինեն, թէ այդ երկու միմեանց հետ ապրող ազգութիւնների նպատակը պէտք է մի լինի, պէտք է ձեռք ձեռքի տուած առաջ գնան, քանի որ մեր երկրի մնացած բնիկ ցեղերի մէջ նրանք են միայն շատ թէ քիչ զարգացած ազգեր հանդիսանում,—իսկոյն վրաց լրագրի փիլիսոփաները պատասխանում են այդ մի և նոյն լրագրում, թէ վրացիներին ձեռնտու չէ հայերի հետ համերաշխ լինել, թէ վրացիների աշխարհագրական դիրքը այդ համերաշխութիւնը անհնարին է դարձնում, և այլ այդպիսի խելօք բաներ.... Եւ այդ լրագիրը փոխանակ հայերի և վրացիների մէջ սէր և համերաշխութիւն քարոզելու, փոխանակ աշխատելու որ հայերի և վրացիների մէջ բարեկամական կապեր հաստատվեն և դրանք աւելի մօտենան միմեանց, չէ քաշվում թէ կողմնակի և թէ ուղղակի կերպով շատ անգամ յարձակվել հայերի վրա, անտեղի կերպով պախարակել հայերին, ծաղրի առարկայ դարձնել հայերին և երբեմն խնդալ նրանց վրա, հեգնօրէն յիշելով յունվարի 6-ին խորտակված կամուրջը։ Ահա թէ ինչպէս է դաստիարակում վրացիներին իրանց մամուլը և ինչպէս է առաջնորդում նրանց։

Դեռ մի քանի ամիս առաջ յիշեալ լրագրում տպվեց մի բանաստեղծական գրուածք «Օհանէսի որսը» վերնագրով, որի մէջ հայերը ներկայացրած են այնքան վախկոտ, որ որսորդ հայերը նապաստակների երկիւղից իրանց պաշտպանելու համար՝ ծառերի վրա էին բարձրացել։ Այլ ես չենք խօսում դրանից յետոյ հայերի վերաբերմամբ տպված յօդուածների մասին, բայց ահա այս օրերս յիշեալ լրագրի բանաստեղծական բաժնում լոյս տեսաւ մի այլ գրուածք «Պօղոսի գարդը» («Պօղօսաս էլդա») վերնագրով, որի մէջ հայերը ներկայացրած են ամենաանխիղճ վաշխառուներ, վրաց իշխանների հաշւով ապրողներ, նրանց կեղեքողներ, նրանց կալքով հարստացողներ, նրանց այգիների բերքը անխիղճ կերպով յափշտակողներ և այլն։ Յօդուածը ի վերջոյ յայտնում է, թէ «տուտուց կնիազները» հիմի խելօքացել են, նրանք վճռել են, որ իրանց այգիների բերքը իրանք բարձ[ր գնով] Թիֆլիսում վաճառելու, իսկ նրանց այդ նպատակը պէտք է իրագործէ Թիֆլիսից մինչև Կախէթ շինվելի երկաթուղին, իսկ այդ բանը պօղոսներին խիստ «գարդի» մէջ է գցել և նրանց բոլորովին յուսահատեցրել....

Արդեօք պատիւ է բերում մի որ և է լրագրին այսպիսի ուղղութիւնը, արդեօք կարող է մի որ և լրագրի կոչումը լինել՝ աշխատել ատելութիւն սերմանել երկու ժողովրդների մէջ։

Ս. Նազարեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

Նոյեմբերի 27-ին

Արդէն երեք տարի է, որ քաղաքումս գոյութիւն ունի «Կովկասի Հայոց Բարեգործական ընկերութեան» այստեղի ճիւղը։ Առաջին տարին նա ունէր 125 անդամներ, երկրորդ տարին 85, իսկ այս տարի ընդամենը 44 անդամ ունի։ Եւ այդպէս, մեր խելացի կառավարիչների շնորհով ընկերութեան այստեղի ճիւղը տարուց տարի յետադիմում է։ Այստեղ մեղաւորը հասարակութիւնը չէ, ոչ. հասարակութիւնը մաղի չափ մեղաւոր չէ, ընդհակառակն, շնորհակալութեան արժանի է. մեղաւորը ընկերութեան գործին գլուխ կանգնած փորապաշտ անձինք են, որոնք չը կարողացան այդ անդրանիկ ընկերութեան ճիւղը պահպանել, չը կարողացան ժողովրդի՚ սէրը գրաւել։ Ինչ անէ ժողովուրդը։ Նա տեսնում է բարի գործը, համակրում է, իր դառն քրտինքով աշխատած հինգ րուբլին բերում է, յանձնում է, յոյս ունենալով որ շուտով կունենայ իր բաղձական ծարաւը յագեցնելու տեղ,—գրադարան-ընթերցարան, կիրակօրեայ դպրոց և այլն, բայց ահա անցնում են ամիսներ, տարիներ, և մեր ընկերութեան ղեկավարները ննջում են քնքոյշ քնով.... Կարծես այդ պաշտօնը ձեր և «Թաշախուստի» համար յանձն առան։ Ի հարկէ, 125 անդամներից 85 հազիւ կը մնան, իսկ 85-ից 44 մնալը կրկին հրաշք պէտք է համարել։ Երանի թէ այժմեան հ. նախագահը օրինակ չառնէ իր նախորդի քնքոյշ քնից և գործէ բաց աչքով։

Աշնան օրերը սկսել են իրանց ցեխ ու անձրևը։ Քաղաքումս խիստ անմաքրութիւն է տիրում։ Այլ ես չը կայ յուլիս և օգոստոս ամիսների մաքրութիւնը. կարծես մռայցան խօլէրայէն էպիդէմիան։

Գաւառիս շինականները շատ նեղութիւն են կրում խոտի և դարմանի համար. շատերը ծախեցին իրանց բոլոր անասունները. արդեօք ինչպէս պէտք է գարնան ցանեն ու կալսեն։ Այս տարվայ երաշտութիւնը շատ աղէտներ առաջ բերեց։

Քաղաքիս մէջ թանգութեան նշաններ են երեւում. ալիւրը ծախվում է պուտը 1 ր. 40 կոպ. գարին՝ 80 կոպ., իւղը 12 ր., պանիրը 6 ր., կտաւատի ձէթը 8 ր.։

Շիրակեցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրակի, 6-ին դեկտեմբերի, Նորին Կայսերական Բարձրութեան Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի անուանակոչութեան օրը լինելով, Թիֆլիսի փողոցները վաղ առաւօտից զարդարված էին դրօշակներով։ Այդ օրը Սիօնի մայր-եկեղեցում գոհացողական մաղթանքներ կատարվեցան, իսկ երեկոյեան քաղաքը լուսաւորված էր։

Ամեն տեղ մի և նոյն երևոյթ հայերիս մէջ. միշտ խռովութիւններ եկեղեցական երեցփոխների հարցում, միշտ խառնիխուռն գործեր այդ հարցում։ Դուշէթից, օրինակ, մեզ գրում են. «Նորընտիր երեցփոխ պ. Յովհաննէս Մարտիրոսեանցին մի քանի անձինք աշխատում են փոխել տալ, պատճառաբանելով թէ անփորձ մի մարդ է։ Ընդունում ենք թէ միւս երեցփոխների պէս «փորձառութիւն», մանաւանդ փողերի հաշիւների մէջ՝ չունի.... Մարտիրոսեան մի ազնիւ մարդ է։ Նա Թիֆլիսեցիներին էլ քիչ թէ շատ ծանօթ է. դա այն պարոնն է, որը կաթողիկոսական ընտրութիւնների ժամանակ, պ. Մզարէուլեանցի հետ միասին ընտրվեց Դուշէթի գաւառական պատգամաւոր։ Նախկին երեցփոխ, պ. Մ. Տէր-տէրեանց սաստիկ աշխատում է նորից վերընտրվել։ Սակայն պարոնը երևի մոռացել է որ մինչև այժմ իր հաշիւները դեռ ևս կատարելապէս չէ մաքրել։»

Մեզ գրում են ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ հետևեալը. «Վերջապէս մեր քաղաքն այս տարի մի կարգին գրավաճառանոց ունեցաւ, շնորհով նախկին ուսուցիչ պ. Աղէքսանդր Մխիթարեանցի։ Այդ գրավաճառանոցում կարելի է ընթերցանութեան համար այլ և այլ գրքեր ձեռք բերել, խելական գներով։ Արտասահմանից (Վենետիկից, Զմիւռնիայից և այլ տեղերից) ստացած գրքերը պարոնի մօտ անհամեմատ էժան են ծախվում, քան թէ Թիֆլիսի յայտնի գրավաճառանոցներում։ Դա մի ուրախալի երևոյթ է մեր առևտրական աշխարհում, որ ընթերցող դասը, մանաւանդ ուսուցիչներն ու հոգևորականները, էժանագին գրքեր ձեռք բերելով, յաւիտենից չեն զրկվի իրանց հոգեկան և մտաւոր մխիթարութիւնից։ Վատ չէր լինի, եթէ հեղինակներն ու այլ հրատարակչական հաստատութիւնները, այսպիսի բարեխիղճ անձանց աւելի ձեռնտու և դիւրաւ պայմաններով առաջարկէին իրանց ունեցած գրքերից, ինչպէս Վենետիկն ու Զմիւռնիան են արել, և դրանով միջոց տային պարոնին ընդարձակելու իր նոր սկսած գործը յօգուտ ընդհանրութեան։»

Թիֆլիսաբնակ Պ. Ծղալօբ Ղորղանեան նուիրել է «Մշակի» մի տարեկան օրինակ եկող 1893 թւի՝ Սղնախի հայոց ուսումնարանին։

Պարսկաստանի Բուշտ քաղաքից, պ. Բագրատ Սողոմոնեանցի միջնորդութեամբ, երէկ ստացանք 36 րուբլի, որ պարոնը հանգանակել է Բուշտի հայերից Պատկանեանի ընտանիքի օգտին։ Նախկին 408 ր. 70 կոպ. գումարի հետ ունենք այժմ 444 րուբլի 70 կոպէկ։

ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային Կրէդիտական ընկերութեան վարչութիւնը յայտարարում է, որ վերջի-

---

սեցիք բանաստեղծութեան և բանաստեղծական կեանքի համար հոգի կուտան, ամեն զոհաբերութիւն կրնեն։ Անոնց համար տեսլական աշխարհը ամեն ինչ է. անոնք տեսլական աշխարհի համար դպրոց, կրթական գործ, ժողովրդի կարիք, մատաղ սերունդ ամեն բան կը զոհեն, կարհամարհեն։ Անոնց ամեն ինչ բանաստեղծական է՝ և ամուսնութիւնը, և բնակարանը, և հագուստ, և ուտելը և խմելը, մինչև իսկ քունը։ Անոնք անօթի կը մնան, Ոսկեղջիւրի եզերքը չիկ հագուած, բեխերը ոլորած, սիգարան բերանը, իշխանի նման բերնէն ծուխ հանելով կը ճեմեն պարապ գրպանով ու փորով և գաւառ չեն երթար։ Չը մոռնամ ըսել, որ իրենց բանաստեղծական խանդով ու աւիւնով օգտակար չը լինելէն զատ գուցէ վնասակար ալ ըլլան. բայց շատ անգամ փորձով տեսնուած է, որ գաւառը այդպիսիներու վրա բարերար ներգործութիւն ունեցած է. մեծաւ մասամբ փոխուած, շտկուած և աւելի դրական, կեանքի մարդ են դարձած մեր պոլսեցի գործիչները գաւառ գալով։

Մեր ուսուցչական խումբը չը կազմակերպուեցաւ ցարդ և գուցէ չը կազմակերպուի ալ, եթէ առաջնորդ և խնամակալ, այս երկպետութիւնը չարունակէն ուսուցիչներու գլխուն իրենց խայտառակ խաղերը խաղալ, կամայականութիւնները անխղճաբար շարունակել։ Այսօր լուր տարածուեցաւ, թէ առաջնորդը հեռագրած է ուսուցչուհի օր. Շ. Տէր-Նիկողոսեանին, թէ ձեր պայմանագիրը ոչնչացուած է, որպէս զի ճամբայ չըլլնի, բայց օրիորդը արդէն վաղուց ճամբայ ելած է և այս օրերս հոս կը սպասուի։ Ժողովուրդը, ուսուցիչները, աշակերտուհիք ամեն օր կը սպասեն օր. Տէր-Նիկողոսեանին, իսկ վարդապետը կամենալով ինքնայօղութիւն անել, իրեն ստորագրութեամբ ու կնքով վաւերացուած պայմանագիրը առանց ամաչելու կուզէ ոչնչացունել և առանց մազաչափ խղճահարուելու կուզէ օրիորդը զրկել իր ամբողջ տարուայ թօշակէն։ Թէ որքան ստոյգ է տարածուած լուրը, չը գիտեմ, բայց կըսեն թէ հաստատ է։ Ըլլայ թող հաստատ, միթէ վարդապետը ազատ է պայմանագիրներ կնքել և լուծել իրեն քմաց համաձայն։ Դպրոցները քօլերայի պատճառաւ դեռ գոց են։

Էօմմէքճեանի մասին տարածուած լուրը ստուգվեց։ Իր սիրեցեալ աշակերտ, պ. Գարոնը, որ ուսումնական խորհրդոյ անուանական անդամ է, որը ոչ մի անգամ ներկայ եղած է խորհրդի նիստերուն, բայց այդ աւուր նիստին եկած՝ առօք փառօք բազմած է եղեր և առաջարկած, որ Էօմմէքճեանին ընդունին, որպէս այցելու ուսուցիչ (լաւ գիտէ, որ այցելու մնալուն սահմանը չ՚ունի, ինչպէս ուսուցչական կոչումը, որ մինչև հիմայ մասնաւոր պաշտօն մ՚ունեցող մանկավարժական կոչումն ալ ունենայ) (լաւ գիտէ, որ այցելու մնալուն սահմանը չէ)։ Թէև գիտէ, համոզուած է, որ Էօմմէքճեան լաւ խմբութեան միայն կրնայ ըլլալ և ոչ միջակ ուսուցիչ անդամ, որովհետև ինքը իր անձի վրա փորձած է այդ, բայց կուզէ բարիք անել, երախտահատոյց ըլլալ, որովհետև Էօմմէքճեան խանութէն այնքան չի կրնար շահուիլ, որքան վարժապետութիւնէն։ Երախտագիտութիւնը գովելի զգացում մ՚է, բայց պ. Գարոնը իր երախտագիտութիւնը ցուցնելու համար կրնայ մինչև իսկ հանգստեան թօշակ կապել պ. Էօմմէքճեանին, ազատ է, բայց իր միջոցներով և ոչ ազգի սնդուկէն. ազգի սընտուկը չըլլայ թէ պ. Գարոն իր գրպանի տեղ դրած է։ Իսկ ազգի հաշւով երախտագիտութիւն ցուցնելը գովելի չէ, պ. Գարոն։ Երկար վիճաբանութիւնէն յետոյ Էօմմէքճեանի խնդիրը կը մերժուի ի մեծ ցաւ Գարոնի սրտին։ «Էհ, որ այդպէս է, կըսէ, ես կը հրաժարիմ ուսումնական խորհրդոյ անդամութիւնէն» (թէև արդէն հրաժարած էր), և փէս վերցնելն ու դուրս ելնելը խորհրդէն մէկ կըլլայ։ Առաջնորդարանի դրան կը հանդիպի Էօմմէքճեանին (ասոր խանութը դրան դիմացն է) և սխրագին կը յայտնէ. «Ինչ ընեմ, շատ աշխատեցայ քեզի դպրոցն խօթել (եզակիով կը խօսի, որովհետև հարուստ է), բայց չեղաւ, գիտես, որ այս զոհաբերութիւնն ալ քեզի համար ըրի, թէ ոչ, ես նիստերին չէի գար, չը պիտի գայի և ալ պիտի չը գամ». և իրաւունք ունի. միթէ չը գիտէին, որ պ. Գարոնին սխործակը աւելի կը հետաքրքրի, քան թէ դպրոց, եկեղեցի և ազգ. ինչու կընտրեն և փորձածը նորէն կը փորձեն. միթէ անգամ ընտրվելու միակ պայմանն հարստութիւնն է.... երբ պիտի խելաբերիք, պօռացիք, միթէ ուրիշ, աւելի արժանաւորը կը պակսէր։

Այս տարի ձմեռը հոս շատ կանուխ սկսաւ։ Վերջին տարիներս, որ շատ անգամ ամբողջ ձմեռը ձիւնի երես չէինք տեսներ, ամսոյս 17-ին ձիւնեց և քաղաքը շրջապատող լեռները ծածկված են ձիւնով և օդը ցրտեց։ Քօլերայէն գիւղեր փախչողներու դրութիւնը շատ գէշ է, որովհետև գիւղերը թէ աւելի է ձիւնել և թէ աւելի ցուրտ է, իսկ գիւղական տները շատ անյարմար, ամեն կողմէն ցուրտը ներս կը մտնէ պատերու ճեղքերէն, վարէն, վերէն, մի խօսքով ամեն կողմէն։ Շատերը չը կրնալով տանել, ետ կը դառնան նորանոր ծախքեր անելով։ Այս փախուստները միջին և ստորին դասու նիւթական վիճակը բոլորովին քայքայեց. խեղճերու մուխը մարեց, 10—15 տարիէն դժուար թէ խելքերնին գլուխնին ժողուին և իրենց նիւթական վիճակը շտկեն, ուղղեն։

Ամսոյս 24-ին կառավարութիւնը գոցեց հայերու բացած ձրի թէյարանը։ Առաջնորդը և անգլիական հիւպատոսը, ի նկատի ունենալով թէյարանի օգուտը աղքատ դասու, մանաւանդ համալներու, գործաւորներու համար, աշխատեցին, որ կուսակալը թոյլտարի, չաջողեցան, անոնց միջնորդութիւնն անլսելի և ապարդիւն մնաց։ Կառավարութիւնը արգելեց նմանապէս անգլիական հիւպատոսի մեր առաջնորդարանի տրամադրութեան ներքոյ դրուած հաբերը, որ իրեն հաշւով (հաբերը կարծեմ մի անուանի անգլիացի Թ. պրօֆէսօրի դեղագրով էին պատրաստած քօլերայի դէմ) դեղագործի մը պատրաստել տըւած էր աղքատաց ձրիաբար բաժնելու համար։ Թէ թէյարանի և թէ հաբերու (հաբերով շատերը փրկվեցան) արգելուլը անխտիր բոլոր ազգաբնակութեան վրա շատ գէշ տպաւորութիւն գործեց։ 6—7 ժամու մէջ թէյարան յաճախողներու թիւն էր 565 հոգի, որոց 400-էն աւելի տաճիկներ էին, իսկ մնացածը հայ և յոյն։ Մի խումբ հայ երիտասարդներ կը պատրաստէին երկրորդ ձրի թէյարան մալ չունեան բանալ, բայց իրենց փափագը անկատար մնաց։ Թիւրքիայի մէջ, մեզ՝ հայերուս բարեգործութիւն, մարդասիրութիւն անել անգամ կարգելուի։

Պոնտացի

չեալ ընկերութեան կանոնադրութեան 69-դ յօդուածին համաձայն, վարչութիւնը տեղեկացնում է պ.պ. լիազօրներին, որ վերահսկող մասնաժողովի որոշման համաձայն՝ սոյն դեկտեմբերի 20-ին առաւօտեան 11 ժամին նշանակված է ընկերութեան լիազօրների արտակարգ ժողովը քաղաքային դումայի դահլիճում (մուտքը Վելիամինօվսկայա փողոցից)։ Արտակարգ ժողովի զբաղմունքի առարկաներ լինելու են՝ 1) կուպօններով վճարը լրացնել, և 2) ընկերութեան գանձապահ Ն. Տիգրանեանցի գործողութիւնների մասին, որոնք բացատրված են վարչութեան որոշման մէջ՝ այս տարվայ հոկտեմբերի 9-ից։

—

Բագուից «Нов. Обозр.» լրագրին հեռագրում են, որ Բագուի քաղաքագլուխ, պ. Դեսպոտ-Զենովիչ, մտադրութիւն ունի հրաժարական տալ։

—

Խորհուրդ ենք տալիս Բագուի Թատրոնական խմբին՝ չը յափշտակվել կլասիկական պիէսաներ ներկայացնելու մոքով, և խաղացողների համեստ ոյժերը փորձել աւելի համեստ և աւելի մատչելի պիէսաների վրա։

—

Վաղը, չորեքշաբթի, նոյեմբերի 9-ին, Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութիւնը հրաւիրում է հայ հասարակութեան ներկայ լինել Վանքի մայր-եկեղեցում հանգուցեալ Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանի յիշատակին կատարվելի հոգեհանգստին։

—

«Տարազ» շաբաթագրին հաղորդում են Թէհրանից, որ այնտեղ աչքի ընկնող մի քանի արտօնութիւններ, որոնք վաղուց տրված էին եւրօպացիներին, այժմ, անսպասելի կերպով, անցան ռուսների ձեռքը։ Այսպէս, օրինակ, քաղաքային ձիաքաշ երկաթուղին և Շաբդ-Լազիմթէհրանեան երկաթուղին, որոնք գտնվում էին անգլիական և բելգիական ընկերութիւնների ձեռքում, այժմ յանձնված են Պօլիակօվ ռուս կապիտալիստին։ Սրանից շաբաթագիրը եզրակացնում է, որ ռուսաց ազդեցութիւնը Պարսկաստանում սկսում է աճել։

—

Լսում ենք որ կառավարութեան կարգադրութեամբ Աստրախանի ձկնային վարչութեան գլխաւոր բժիշկ, բժշկապետ Մարգար Առատամեան և Օդէսայի կարանտինի դիրէկտոր, բժշկապետ Տէր-Ստեփանեան ուղարկվել են Պարսկաստան, Խորասանի և Սէյիստանի գաւառները, այնտեղ երևեցած հիւանդութիւնները քննելու և ուսումնասիրելու համար։ Երկու բժշկապետները դեկտեմբերի 3-ին Բագուի և Ուզուն-Ադայի վրայով արդէն ուղևորվել են Մէշէդ։

—

Կայսերական կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան հերթական ժողովի նիստը լինելու է վաղը, դեկտեմբերի 9-ին, չորեքշաբթի օր, երեկոյեան $7\frac{1}{2}$ ժամին։ Ընթացիկ գործերը կարգաւորելուց յետոյ կը կայանայ ընկերութեան փոխ-նախագահի ընտրութիւնը, ապա պ. Վ. Գէեվսկի կը կարդայ մի զեկուցում «Անդրկովկասում դաշտային մկների դէմ միջոցներ ձեռք առնելու մասին։»

—

Ստացանք Սև-Քաղաքից 2 րուբլի, որ պ. Դանիէլեանց նուիրում է Ղազարեանի աղքատ ընտանիքին։ Նախկին 17 րուբլու հետ ունենք այժմ յօգուտ այդ ընտանիքի՝ 19 րուբլի։

—

Ստացանք Աստրախանից, տիկին Հեղինէ Առատամեանի միջնորդութեամբ, աստրախանաբնակ մի խումբ հայ տիկիններից հանգանակած 52 րուբլի, յօգուտ Պատկանեանի ընտանիքի։ Նախկին 444 ր. 70 կ. գումարի հետ ունենք այժմ 496 րուբլի 70 կոպէկ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵւՐՕՊԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

—

Հանգուցեալ Խորէն Նար-Բէյ արքեպիսկոպոսի մահվան առիթով եւրօպական լրագրներից մի քանիսը նրան յօդուածներ նուիրեցին։ Առաջ ենք բերում դրանցից երեքը։ «Figaro» լրագիրը ասում է.

«Հայաստանեայց եկեղեցու ամենից նշանաւոր եպիսկոպոսներից մինը, Խորէն Լուսինեան, վախճանվել է Կ. Պօլսում։ Գեր. Խորէն, իշխան Լուսինեան, ծնվել է Կ. Պօլիս 1838-ին, իր ուսումը առել է Վենետիկ, Մխիթարեանների վանքում, և յետոյ Պարիզ, ուր մի քանի բանաստեղծութիւններ է հրատարակել զանազան լրագիրների մէջ, և մանաւանդ «Մասեաց Աղաւնի» անուն հայ-ֆրանսերէն մի թերթի մէջ, որը հրատարակում էր իր եղբօր՝ իշխան Գիւյ Լուսինեանի հետ։ Գեր. Խորէն որ Հայաստանի Կրօնական ժողովին անդամ, Պէշիքթաշի արքեպիսկոպոս, սահմանադրական ընդհանուր ժողովին մէջ ազգային երեսփոխան եղել է հետղհետէ, մեծ ծառայութիւններ մատուցել է նաև ֆրանսիացի վիրաւորեալներին և նպաստել է Պատուի Լէգէոնի պալատին վերականգմանը։ Բ. Դրան թոյլտուութեամբ իբրև պատգամաւոր դիմել է Բեռլինի վեհաժողովին, և հայերի համար նշանակութեան արժանի երաշխաւորութիւններ է ձեռք բերած։ Իր մեծ հմտութեան և նշանաւոր ճարտարախօսութեան պատճառով նրան նմանեցրել են շատ անգամ յունական եկեղեցու նախնի ս. հայրերին։»

«Patrie» լրագիրը վերոգրեալ տեղեկութիւնները տալուց յետոյ, աւելացնում է նաև հետեւեալը. «Patrie» պատիւ ունէր իր բարեկամների կարգի մէջ հաշւելու գեր. Խորէնը։ Այդ նշանաւոր եկեղեցականը շատ անգամ այցելութեան է եկել մեզ։ Անտարակոյս այդ պատճառով ենթադրել են, թէ Խորէն Լուսինեան գրկած լինի մեզ Կ. Պօլսից այն համբաւաւոր թղթակցութիւնները, որոնք այնչափ սաստիկ գրգռել էին սուլթանին և որոնց համար հալածուեցաւ Խորէն սրբազան։ Այժմ ոչինչ բան չէ սախպում մեզ ճշմարտութիւնը ծածկելու և ահա կրկնում ենք դարձեալ թէ Խորէն Լուսինեան ոչինչ չէ ղրկել մեզ և թէ նա բոլորովին յանիրաւի չարչարվեցաւ։ Մեր ցաւակցութեան ամենաանկեղծ զգացմունքն ենք մատուցանում իր եղբօր, իշխան Գիւյ Լուսինեանին։»

«Semaphor» լրագիրը, որ գեր. Լուսինեանի համակիրներից չէ, հետեւեալ կերպով է պատմում նորին գերապատուութեան մահը, հերքելով թունաւորման լուրը։ «Քաղաքական ոստիկանութեան բարձրագոյն ժողովը, որ միշտ փնտռում է պալատի բժշկի (Մավրոյէնի փաշա) ցուցագիրները, որոնք չէին գտնվել, կասկածել էր, որ նրա մտերիմ բարեկամ Նար-Բէյ իր մօտ է պահում այդ թանգագին ձեռագիրները։ Մարդ ղրկվեց իր բնակարանը—ուր մի տարուց ի վեր մնում է ոստիկանութեան սաստիկ հսկողութեան տակ—մի քանի անգամ խիստ հարցաքննութիւնների ենթարկեցին նրան, բայց ոչինչ երևան չեկաւ։ Այդ նոր դէպքերը սաստիկ յուզեցին նրան և մի երեկոյ ուժգին կաթուած ունեցաւ, որին և զոհ գնաց»։

ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ

—

Այս օրերս Կ. Պօլսում կատարվել է Գալֆայեան որբանոցի 26-րդ տարեդարձը, որի մասին այնտեղի լրագիրները հաղորդում են հետեւեալը.

«Շաբաթ իրիկուն յատուկ պատուիրակութիւն մը Մաքրի գիւղ երթալով չոգեմակոյկով Խասգիւղ փոխադրեց Պատրիարքը։ Կիրակի առտու սրբազանը պատարագեց Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյն մէջ, օրուան Աւետարանէն առնելով բարեգործութեան բնաբանը յորդորեց ժողովուրդը բարիք ընելու, և յայտարարեց թէ Սրբուհի մայրապետ ազգին մեծագոյն բարերարներէն մին է։ Ժամերգութենէն յետոյ պատարագիչ Սրբազանը գնաց Որբանոցի մատուռը ուր դարձեալ հոգեհանգստի պաշտօն կատարուեցաւ, հանգուցեալ մայրապետին գերեզմանին վրայ։ Երկու որբուհիք ճառ արտասանելով յայտնեցին Որբանոցի երախտագիտութիւնն առ սուլթանն և առ պատրիարք հայրն, և բոլոր բարերարներուն։ Հանգէսէն յետոյ փառաւոր սեղան մը տրուեցաւ։»

ՄՈՒՇԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՎԱՆՔԸ

—

Հետեւեալ տեղեկութիւններն են հաղորդում «Արևելք» լրագրին այդ վանքի մասին.

«Չէ կարելի անտարբեր մնալ ու չը ցաւիլ այս դարաւոր վանքի այժմեան ողորմելի կացութեան վրա, որ տարուէ տարի յետին աստիճան անկման կը մատնուի, ինչպէս անցեալները տեղւոյն առաջնորդ ս. հայրն ևս, յատուկ գրութեամբ մը ազգային պատրիարքարանին ծանուցած էր վանքի այժմեան անձուկ վիճակը։ Մշոյ ս. Կարապետն հայոց բոլոր վանօրէից առաջնակարգ վանքերէն մին կը սեպուի։ Մեր Լուսաւորիչ ս. Հօր դրած հիման քարերը կը քայքայուին, պարտքը փոխանակ թեթևնալու տարուէ տարի կը ծանրանայ, ասոր հետեւութիւն կըլլայ որ աւերակ կը դառնայ այդ դարաւոր չէն Տունն, որ հազարաւոր աղքատաց պատսպարան եղած է մինչ ցարդ։

«Այժմ պէտք չէ մեր հին ցաւերը նորոգենք, ու տեղայի վարդապետաց ոմանց քննադատելի արարքը քննենք ու կրկնենք. ըստ ժողովրդական առածին՝ եղած անցածի վրա աւելորդ է խորհիլ, այլ միայն ներկայի վրա մտածելով ըստ կարելւոյն օգուտ մը քաղել. արդէն այս քանի տարուան մէջ ուխտաւոր խիստ նուազ կերթայ, և դուրսէն ալ ուրիշ եկամուտ մը չունի, կը մնայ տեղւոյն խեղճ ժողովրդեան պաղիի վրա. կրնանք ըսել իր թեմի ժողովուրդն ալ այժմ պաղած է այդ վանքէն, և իրաւունք ալ ունի պաղելու, վասն զի այդ միամիտ ժողովրդեան արդար քրտինք վայելող կրօնականներն աւերակ դարձուցին այդ վանքն. երբ անոնց ամեն մէկ արարքը կը յիշենք՝ արիւն կերթայ մեր սրտէն, ալ ինչ սրտով խեղճ ժողովուրդը պիտի տայ իւր պաղին, երբ ինք պտուղ մը չի տեսներ. եթէ ժամանակին ունենար այդ վանքն անձնուէր և հեռատես միաբանութիւն մը, այս հին բարեպաշտ ուխտաւորաց առատ նուէրներով արդեօք որքան օգուտներ կրնար ընծայել և այսօր բարեբաղդ կըլլար մեզնին իր վանքով, ու այդ աստիճան տգէտ խեղճ ու կրակ չէր մնար»։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

—

«Новости» լրագրի Թէհրանի թղթակիցը գրում է հետեւեալը. «Թիւրք-պարսկական սահմանի վրա գործերի դրութիւնը, ըստ երևոյթին, բարդվում է։ Պարսկահպատակ քիւրդերը դիտաւորութիւն ունեն իրանց կրօնական գլխի՝ սուլթանի հովանաւորութեան տակ մտնել։ Քիւրդերը բոլորը համարեա սիւննիներ են։ Բացի դրանից, Թիւրքահպատակ քիւրդերը յարձակումներ են գործում պարսկական հողի վրա. այդպիսի յարձակումներից մէկի ժամանակ քիւրդերը իրանց կողմը գրաւեցին մինչև անգամ Թիւրքաց կանոնաւոր զօրքերը։ Շահը ոչինչ չէ ձեռնարկում կարգը վերականգնելու համար. Նրա ամբողջ ուշադրութիւնը դարձրած է ներքին խռովութիւնների վրա, որոնք սպառնում են Պարսկաստանի ապագային։ Կ. Պօլսի պարսից դեսպանութիւնը ամեն ջանք թափում է համոզելու Թիւրքաց կառավարութիւնը՝ թէ անհրաժեշտ է վերջ դնել այդ յարձակումներին։ Ամեն տեղ Պարսկաստանում մօլլաները թշնամաբար են վերաբերվում Շահին. պարսից հոգեւորականութեան գլուխը Թաւրիզում մանաւանդ վտանգաւոր է նրանով, որ ինտրիգներ է լարում կառավարութեան դէմ և մեծ ազդեցութիւն է վայելում այդ նահանգի ֆանատիկոս ազգաբնակութեան մէջ։ Մինչև Շահին չաջողվի յաղթել այդ վտանգաւոր թշնամուն, ներքին գործերը կարգի չեն ընկնի։ Փառասէր մօլլան քիչ է մնում որ իրան Պարսկաստանի միապետ երևակայէ։ Գործերի դրութիւնը այդ պատճառով ներկայումս շատ լարված է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բերլինից լրագիրներին հեռագրում են, որ գերմանական մայրաքաղաքում սաստիկ տարածված է ինֆլուէնցան։

—Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, թէ Պարիզի ընդհանուր դատախազ դէ-Բօրեպէր յայտնել է, որ Պանամայի գործում կաշառք վերցնելու համար մեղադրվող սենատորներն ու պատգամաւորները կը դատվեն քրէական օրէնքի 177-դ յօդուածի զօրութեամբ, այսինքն կը զրկվեն քաղաքացիական իրաւունքներից և հնգամեայ բանտարկութեան կենթարկվեն։

—Կ. Պօլիսը ամրացնելու և նոր բերդեր կառուցանելու նախագիծը, «Mémorial Diplomatique» լրագրի խօսքերով, վերջնականապէս մշակված է. ծախսերը 16 միլիօն ֆրանկին չեն հասնում, որպէս առաջ էր ենթադրվում, այլ միայն 9 միլիօն է հարկաւորվում։

—Բեռլինից հեռագրում են, որ կանցլէր Կապրիվի պարլամենտական երեկոյթին երկար խօսակցութիւն ունէր Վիրխօվի և Բամբերգէրի հետ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Nuova Antologia» լրագիրը տպագրել է պ. Բօնգիի յօդուածը «Բաց նամակ պապին» վերնագրով։ Այդ յօդուածը քննում է Իտալիայի և Վատիկանի մէջ եղած յարաբերութիւնները։ Պ. Բօնգի սկսում է իր յօդուածը իր հաւատարմութիւնը յայտնելով պապին, «ժամանակիս ամենաւսեալ խելքին»։ Ապա նա ասում է, որ իտալական հոգևորականութիւնը ընկած դրութեան մէջ է գտնվում։ Պապը պէտք է կենդանացնէ, վերանորոգէ կաթօլիկ հոգևորականութիւնը, հիմնելով նոր դպրոցներ և փոխելով աստուածաբանական դասընթացքերի այժմեան ծրագիրը, որը չէ համապատասխանում ժամանակակից պահանջներին։ Հոգևորականութիւնը և կաթօլիկները, իրանց հեռու պահելով Իտալիայում ընտրութիւններից և ձայնատուութիւնից, վիրաւորում են դրանով խղճի ազատութիւնը և մի և նոյն ժամանակ վնասում են եկեղեցու շահերին։ Կաթօլիկ եկեղեցու դժբաղդութիւնների պատճառներն են՝ գլխաւորապէս անհաշտների կուսակցութիւնը և եզուիտները։

* * *

Անցեալ ուսումնական վեցամսեակի ընթացքում Գերմանիայի 21 համալսարաններում ուսանող երիտասարդների թիւը հասել էր 31,556 հոգու։ Բերլինի համալսարանում կային 6979 ուսանողներ, Միւնխենի համալսարանում՝ 3574, Լէյպցիգում՝ 3211, Հալլէում՝ 1546, Բօննում՝ 1432, Վիւրցբուրգում՝ 1403, Ֆրէյբուրգում՝ 1367, Տիւբինգէնում՝ 1351, Հէյդէլբէրգում՝ 1292, Բրէսլաւում՝ 1289, Էրլանգէնում՝ 1117, Մարբուրգում՝ 957, Ստրասբուրգում՝ 955, Գրէյֆսվալդում՝ 832, Գէօտինգէնում՝ 793, Ենայում՝ 705, Կեօնիգսբերգում՝ 701, Գիսէնում՝ 593, Կիլում՝ 531, Միւնստէրում՝ 432, և Ռոստոկում՝ 396։

* * *

Բացի սովորական ֆօնտաններից, Պարիզի Սէն-Ժէրմէն բուլվարի վրա և Բօրսային հրապարակում բացված են այժմ տաք ջրի ֆօնտաններ։ Այդ ֆօնտանների հնարողն ու սարքողը, մի ոմն Բօբէն ինժենէրը, դիտաւորութիւն ունի բաց անել նոյն տեսակ ֆօնտաններ և Պարիզի ուրիշ թաղերում, յատկապէս քաղաքի այնպիսի կենտրոններում, որտեղ կանգնած են լինում կառքերը և օմնիբուսները։ Հինգ սանտիմով ($1\frac{1}{2}$ կոպէկով) կարելի է ստանալ այդ ֆօնտաններից 8 լիտր ջուր, 65 աստիճանի տաքութեան (ըստ Ցէլզիուսի)։ Այդ ջուրը անհրաժեշտ է ցրտում կանգնած թէ կառապանների և թէ նրանց ձիերի համար։ Ինչպէս յայտնի է Եւրօպայում աշխատում են յոգնած ձիերին տաք ջուր խմացնել, կատարելապէս այնպէս, ինչպէս մարդը, յոգնած եղած ժամանակ վնասակար է համարում սառը ջուր խմել, այլ թէյ կամ կաֆէ է խմում։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀիՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԱՐԻԶ, 4 դեկտեմբերի։ Երբ բարօն Րէյնակի դոյքերի կնիքները քանդեցին, գտան շատ սրուակներ թոյնով։ Բուլանժական և միապետական լրագիրները աշխատում են մեծացնել ատելութիւնը դէպի հանրապետութիւնը, ձգտելով վերափոխել ձախակողմեանների դաշնակցութիւնը։

ԲԵՌԼԻՆ, 4 դեկտեմբերի։ Մեծ իշխանուհի Ալէքսանդրա Իօսիֆօվնա երէկ այցելեց Պոտսդամում կայսրին, կայսրուհուն և այրի կայսրուհուն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 դեկտեմբերի։ Երէկ Գատչինոյի պալատում Նոյա Մեծութիւնների ճաշին հրաւիրված էր գեներալ Շվէյնից, որը թողնում է գերմանական դեսպանի պաշտօնը։ Շվէյնիցին շնորհված է Ս. Անդրէյի նախակոչի շքանշանը ադամանդներով։

ՊԱՐԻԶ, 4 դեկտեմբերի։ Ռուվիեռե մինիստրութիւնը իր կողմն ունի հանրապետական մեծամասնութիւն, ուստի չէ էլ մտածում հրաժարական տալու մասին։—Երէկ երեկոյեան մինիստր Բուրժուա հրամանագրեց հանրապետութեան դատախազին՝ ձեռնարկել պաշտօնատար անձանց կաշառելու գործի քննութեանը։ Քննութիւնը անմիջապէս սկսվեց և այդ գործը յանձնված է դատաստանական քննիչ Ֆրանկէվիլլին։ Այդ կարգադրութեան և ձերբակալութեան մասին եղած հրամանի զօրութեամբ, այսօր առաւօտեան իրանց մասնաւոր բնակարաններում ձերբակալվեցան՝ Շարլ Լեսէպս, Ֆօնտան և Սանլերուա։ Կոտիւ, որին ձերբակալել էր հրամայված, փախաւ Վիէննայի ճանապարհով։ Ձերբակալվածների մօտ արած խուզարկութիւնների ժամանակ գտնվեցան մեծ քանակութեամբ նամակներ։ Կոտիւի մօտ ևս խուզարկութիւն եղաւ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 դեկտեմբերի։ Երէկ արտասահման ուղևորվող գերմանական դեսպան Շվէյնիցին ճանապարհ դրեցին՝ արտաքին գործերի մինիստրը, մինիստրութեան պաշտօնեաները և դիպլօմատիկական անձինք։

ՍՕՖԻԱ, 5 դեկտեմբերի։ Ազգային ժողովը 246 ձայների առաւելութեամբ ընդդէմ 5-ի ընդունեց

...ամենադրութեան վերաքննութեան օրինագծը։ Վերանայութեան ժամանակ Սահմանադրական յանձնաժողովը օրինագծի որոշման, երբոր իրենց ողջոյն վրայի ամեն ուղղումա։ Այդ օրինագծը կը յանձնվի ...

ՓԱՐԻԶ, 5 դեկտեմբերի։ Երեկ առաւօտեան մասին ...

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 դեկտեմբերի։ ... «Гражданинъ» ... 1893 թվի ...

ՓԱՐԻԶ, 6 դեկտեմբերի։ ...

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ
Դեկտեմբերի 4-ին

Լոնդոն վրա 10 ֆունտ ստէրլ.	99 ր.	45 կ.
Բերլին վրա 100 մարկ	48 ր.	75 »

Փարիզի վրա 100 ֆրանկ	39	50 »
Ոսկի — — —	7	97 »
Մաքսային կուպօններ	159	50 »
Արծաթ — — —	1	10 »
Բորսային դիսկօնտ	4	$5^1/_2$ »
Պետ. բանկի $5^0/_0$ տոմս 1 շրջանի	103	62 »
— — — 2-րդ	103	— »
— — — 3-րդ	—	— »
— — — 4-րդ	—	— »
— — — 5-րդ	—	— »
— — — 6-րդ	102	75 »
$6^0/_0$ ոսկեայ ռէնտա	164	— »
$4^0/_0$ ոսկեայ փոխառութիւն	—	— »
Արևելեան $5^0/_0$ փոխառ. 1-ին շրջ.	—	— »
— — 2-րդ	102	75 »
— — 3-րդ	105	— »
Ներքին $5^0/_0$ շահովին փոխառութ.	243	50 »
— — երկրորդ	222	— »
Գետական երկաթուղային ռէնտա	104	25 »
$4^1/_2$ ռէնտա	—	— »
$5^0/_0$ ներքին փոխառութիւն	94	87 »
$5^0/_0$ գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101	62 »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկուած.	—	— »
Գրաւ. թղթ. — —	192	— »
$5^1/_2^0/_0$ վիլայեթ. գիւղ. հող. բանկի	103	— »
$4^1/_2^0/_0$ գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետաղ.	157	— »
— — — թղթադ.	102	— »
Փոխադրական քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաներ	101	87 »
Մոսկովի քաղաք. օբլիգացիաներ	101	25 »
Օդեսայի — —	102	— »
Թիֆլիսի — —	99	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի	102	25 »
— — Քութայիսի —	102	25 »

Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը տատանվող է։

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՏԱՐԵՆԱՍՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԱԽՈՒՍՈՒՄ Է
ԾԽԱԽՈՏԻ ԽԱՆՈՒԹ,
որը գտնվում է բազմամարդ տեղում, իր ամբողջ սարք ու կարգով։
Հասցէն կարելի է հարցնել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատանը։ 2—3

ԲԺԻՇԿ Մ. Ա. ԲԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆ
ընդունում է հիւանդներին, ներքին և երեխաների հիւանդութիւններով, ամեն օր առաւօտեան 9 ժամից մինչև 11 ժամ
երեկոյեան 5 — — 7 —
իր բնակարանում, Վէլիամինօվսկայա փողոցում, տուն Խանկալամօվի, № 22.
№ 139 2—10

„ՄՈՒՐՃ“
Գրականական, հասարակական, գրական ամսագիրը բացել է բաժանորդագրութիւնը նոր 1893 թվականի համար։ Տարեկան գինը 10 րուբլի է։
Խմբագրութիւնը գտնվում է Վելիամինեան փողոցում, տուն № 8։
Օտարաքաղաքացիք պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Редакція журнала „Муръ“. 2—2

XVIII г. ИЗДАНІЯ — ОТКРЫТА ПОДПИСКА на 1893 г. — XVIII г. ИЗДАНІЯ

„ST. PETERSBURGER HEROLD“
(„С.-Петербургскій Герольдъ“)
Газета Биржевая, Политическая, Литературная и Общественной жизни.
Выходитъ ежедневно безъ предварительной цензуры.
Самая большая газета, выходящая въ Россіи на нѣмецкомъ языкѣ.
Издается ВЫСОЧАЙШЕ Утвержденнымъ Акціонернымъ Обществомъ Типографскаго дѣла въ СПБ.
„ST. PETERSBURGER HEROLD“
русская газета на нѣмецкомъ языкѣ.
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА СЪ ДОСТАВКОЮ:

			ЗА ГРАНИЦУ
на 1 годъ	14 руб.	— коп.	на 1 годъ 20 руб.
„ 6 мѣсяцъ	8 „	— „	
„ 4 „	4 „	50 „	
„ 1 „	1 „	50 „	

Подписка и объявленія
принимаются у всѣхъ лучшихъ книгопродавцевъ Имперіи по цѣнамъ редакціи.
ГЛАВНАЯ КОНТОРА: С.-ПЕТЕРБУРГЪ, Вознесенскій проспектъ, д. № 3.
№ 137 (Ն. Վ. Ք.) 2—4

Чистый Какао Блоокеръ
ԿԱԿԱՕ
Թասը նստում է միայն 4 կոպ. Բօլլէնդեան պատրաստութիւն.
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ ՓՈՇԻ.
Առաջարկվում է առողջացողների և երեխաների համար։
Питательный Напитокъ

Միակ պահեստ Կովկասում՝ Բարձրագոյն հաստատված դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում և Բագուում։ 4—50 (Ե)
№ 120. 90 Թ.

ԷԼԷԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Ոյժի հասցնելը տարածութեան վրա.
ՏԵԼԵՖՕՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ.
Էլէկտրական նշաններ.
ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ
ԳԱԼՎԱՆՕՊԼԱՍՏԻԿԱ.
Էլէկտրօլիզ,
Ակումուլատորներ, Էլէմենտներ,
ՇԱՆԹԱՐԳԵԼՆԵՐ.
Նախահաշիւներ և ծրագիրներ ձրիաբար.
(91—№ 5)

ԷԼԷԿՏՐՕՆ
ԳԼԷԲՕՎ եղբայրների
ՐՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա)
Մեծ Սադօվայա փողոց, 24
РОСТОВЪ (на Дону)
БР. ГЛѢБОВЫ
Большая Садовая, 24.

ԳԱԶԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ
Օտտօ սիստեմայի, ուրոնք իրանք իրանց են ուղղում օծում։
Գազի համար — ածուխից,
— — — նաւթից,
— — — անտրացիտից,
— — — կէրօսինից
$^1/_2$-ից մինչև 120 ձիու ոյժի։
Շոգեմեքենաներ մեծ արագութեան.
97—100 (Ե. Չ.)

ՄԻՋՈՑ ԽՈՐՈՒՒԽԻ ԴԷՄ
Ոլֆակտորիումի նուդիլին
„Ольфакторіумъ Нудилинъ“ М. Л. ЖИРМУНСКАГО.
բժշկական դեպարտամենտից թոյլատրված
ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ
Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ
ծախվում է 40 կոպէկով
Գլխաւոր ծախսն Այգաբերների Կովկասեան կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում։
№ 128 (91 Թ.) 2—40

Գառեր ունենք յայտնելու կովկասի պրս. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻՆ, որ մենք ... ԱՌՆԵԼՈՒ և ԹԷ ԾԱԽԵԼՈՒ ...
Եղբարք ՏԱՐԴՈՒԼԵԱՆՆԵՐ
Մեր հասցէն. Варшава, Перѣѣздъ, д. № 9 № 117 13—15

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱՑԻՐ ... ՄԱՏՉԵԼԻ ՋԵՌՆԱՐԿ ...
Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ
ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇԻՒԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
... 1-ից մինչև 10.000 ... 1% մինչև 12% ...
Тифлисъ, Пагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմեն հեղինակին հասցէով С. П. Мануэльянцу.
Գինն է 1 րուբլի ... 125—154
(9—№ 95)

ԿՈՐԻ գիւղը (Թիֆլիսի նահանգում, Կովկասեան սարերի վրա)։
ԿՈՐԻ ՊԱՆԻՐ ... ՄՇԱԿ ... ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, ծախվում է Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ, ... տուն № 71. 3—3 (Ե.)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Հ. Ց. ՕՐԲԵԼԻ
Սօլօղակեայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 12 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ.
Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ։
(№ 145) 98—150

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 7 Декабря 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Граждаск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.